

۲۰۱۶/۱۲/۱۶

بصیر صباح

چهره های تاریخی

تحقیق و نگارش بصیر صباح

بخش نهم

ابومنصور محمد دقیقی بلخی کی بود؟؟؟

زندگینامه ابومنصور محمد دقیقی بلخی

زادروز: ۳۲۰ خورشیدی

درگذشت: میان سالهای ۳۵۶ خورشیدی تا ۳۵۹ خورشیدی

محل زندگی: بلخ

پیشه: شاعر

سبک: خراسانی

مذهب: زرتشتی

آثار: گشتاسب نامه

ابو منصور محمد بن احمد توسی شناخته‌شده به دقیقی (زاده ۳۲۰ - مرگ میان سال‌های ۳۵۶-۳۵۹ خورشیدی) شاعر بزرگ پارسی زبان بود. زادگاه وی بلخ ذکر شده است. او از معدود شاعران ادبیات پارسی بوده که دین زرتشتی داشته است. دقیقی آغاز کننده سرایش شاهنامه بود.

زندگینامه دقیقی بلخی

دقیقی از طبقه دهقانان خراسان بوده است که در عصر منصور بن نوح سامانی و پسر او می زیسته است. خاندان وی را متمول دانسته‌اند اما او سرمایه‌هایی که از ارث پدر به او رسیده بود را بدنبال عیاشی و خوشگذرانی هدر می‌دهد. در دوره جوانی به سرایش داستان‌های تأریخی مبادرت می‌ورزد و در این راه برای سرایش شاهنامه بدلیل ارادتی که به زرتشت داشته از داستان ظهور زرتشت شاهنامه خود را آغاز می‌کند. چندی پس از این در سال ۳۶۷ هجری او بدست غلام خود به قتل می‌رسد.

تولد دقیقی بلخی

شاعر قرن چهارم هجری که ولادتش بین سال‌های سه صدیست پنج تاسه صدیست نوقمری گزارش شده و شاعر دربار سامانیان بوده است. او نخستین کسی است که پیش از فردوسی به نظم حماسی همت گماشت و ابتدا احوال گشتاسب را به نظم درآورد. اما هنوز بیش از هزار بیت نسروده بود که به دست یکی از غلامانش کشته شد.

مدح شدگان از سوی دقیقی بلخی

دقیقی در روزگار سامانیان می‌زیست. او از امیران سامانی منصور بن نوح سامانی (پادشاهی ۳۵۰ - ۳۶۵) و نوح دوم سامانی (پادشاهی ۳۶۵ - ۳۸۷) را مدح گفته‌است. همچنین ابوالحسن آغاجی - از بزرگان سامانی که خود چامه‌سرایی توانمند بوده- نیز از ستایش‌شوندگان دقیقی‌است. دقیقی چندی هم در دربار چغانیان به سربرده‌است و از میان امیران چغانی فخرالدوله ابوالمظفر احمد بن محد، امیر ابوسعید مظفر و امیر ابونصر را ستوده‌است. رسیدگی و ارجی که چغانیان بر دقیقی گذاردند در آینده زبانزد شاعران پس از او بوده‌است و برای نمونه فرخی سیستانی یادی از این ارج‌نهی‌ها در شعرهایش کرده‌است و نیز امیرمعزی می‌گوید:

فرخنده بود بر متنبی بساط سیف

چونانکه بر حکیم دقیقی چغانیان

شاهنامه دقیقی

دقیقی گویا به فرمان نوح دوم سامانی به سرودن شاهنامه دست‌یازیده‌است؛ ولی به گفته فردوسی بیش از هزار بیت از آن و آن هم درباره گشتاسب و تاختن ارجاسپ را به نظم نکشیده که به دست برده‌ای کشته می‌شود. گشتاسب نامه دقیقی را پس از شاهنامه برترین اثر حماسی پارسی در بحر مقارب دانسته‌اند؛ ولی به گفته محمد دبیر سیاقی «از لحاظ وسعت فکر و میدان خیال و حکمت و عطف و نتیجه‌گیری اخلاقی از بیان وقایع و احساسات وطنی به پای شاهنامه

نمی‌رسد».

دین دقیقی

دکتر ذبیح‌الله صفا می‌نویسد: «دقیقی بر آیین زرتشتی بوده و خود برین گفته دلایلی دارد که ذکر خواهیم کرد. برخی به سبب آنکه وی نام و کنیه مسلمانان دارد، در زرتشتی بودن او تردید کرده‌اند، لیکن این دلیل قاطعی نیست، زیرا ما کسانی را در سه چهار قرن اول داریم که نام خود و پدرشان اسامی مسلمانان بوده ولی در زرتشتی بودنشان تردیدی نیست».

خود دقیقی در دو بیت دین خود را زرتشتی عنوان می‌کند:

"دقیقی" چار خصلت برگزیده

به گیتی از همه نیکی و وشتی

لب یاقوت رنگ و ناله چنگ

می خوش رنگ و دین زردهشتی

دقیقی در نظر دیگر شاعران

دقیقی در جوانی به دلیل آن چه خوی بد یا ضعف اخلاقی گفته شده کشته شد. فردوسی در این مورد این چنین می‌سراید:

ابا بد، همیشه به پیکار بود

جوانیش را، خوی بد یار بود

به سر بر نهادش، یکی تیره ترگ

برو تاختن کرد، ناگاه مرگ

نبود از جهان، دلش یک روز شاد

بدان خوی بد، جان شیرین بداد

به دست یکی بنده بر، کشته شد

یکایک از او، بخت برگشته شد

شاعران دوران‌های پس از او دقیقی را ستوده‌اند و در سخن‌گویی پیروی از او نموده‌اند. برای نمونه در سده پنجم هجری، قطران تبریزی شاعر نامی پرسش‌هایی از دیوان دقیقی را از ناصر خسرو پرسیده است.

درباره شیوایی سخن و استادی دقیقی فردوسی می‌گوید:

جوانی بیامد گشاده زبان

سخن گفتن خوب و طبع روان

به مدح افسر تاجداران بُدی

ستاینده شهریاران بُدی

خود دقیقی می گوید

و خود دقیقی هم چنین می گوید:

مدیح تا به بر من رسید عریان بود

ز فرّ و زینت من یافت طیلسان و ازار

امروز از شعر دقیقی به جز هزار بیتی که در شاهنامه گنجانده شده تنها نزدیک به سیصد بیت قطعه، قصیده، غزل و شعرهای پراکنده از او به یادگار مانده است.

کتاب‌هایی که یادی از دقیقی یا شعرهایش کرده‌اند عبارتند از: شاهنامه فردوسی، تاریخ بیهقی، شرح قصیده ابوالهیثم، چهار مقاله نظامی عروضی، حدائق السحر رشید و طواط، ترجمان البلاغه، لباب‌الالباب عوفی، مونس‌الاحرار محمد جاجرمی و... وی را به شوند دقتی که در واژگان و الفاظ و معانی داشته، دقیقی لقب داده‌اند.

پایان بخش نهم

ادامه دارد

